بەش: کۆمەڵناسی

کۆلێژ: ئاداب

زانکۆ: زانکۆی سەلاحەددین

بابەت: زانستی سزا

پەرتووکی کۆرس: ساڵی چوارەم/ کۆرسی یەکەم

ناوی مامۆستایان:

پ.ی. د. زانا احمد بیرداود م.ی. دانا رحمان خضر

ساڵی خوێندن: ٢٠٢٣-٢٠٢٤

پەرتووکی کۆرس

Course Book

١. ناوی کۆرس	کۆرسي یەکەم
٢. نـــاوی مامۆســـتایانی بەرپرس	پ.ی. د. زانا احمد بیرداود م.ی. دانا رحمان خضر
٣. بەش/ کۆلێژ	کۆلێژی ئاداب، بەشی کۆمەڵناسی
٤. پەیوەندی	ئیمێل: ١- zana.perdawd@su.edu.krd ژ.م: ٠٧٥٠٤٦١٨٥٦٩ ئیمێل: ٢- dana.khidr@su.edu.krd ژ.م: ٠٧٥٠٨٣٦٩٤٥٤
٥. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	بۆ نموونە تیۆری: ٣
٦. ژمارەی کارکردن	ئامادەبوونی مامۆستای وانەبێژ بۆ قوتابیان لە ماوەی هەفتەیەکدا ٩ کاتژمێر
٧. کۆدی کۆرس	
٨. پرۆفایلی مامۆستایان ١- پ.ی.د. زانا احمد بیرداود ٢- م.ی. دانا رحمان خضر	دەرچووی بەشی کۆمەڵناسی، بە کالۆریۆس (١٩٩٩-٢٠٠٠)، ماستەر لە کۆمەڵناسی، لە پسپۆری (چاکسازی تاوانباران) لە ساڵی (٢٠٠٧). دکتۆرا لە کۆمەڵناسی لە پسپۆری (تاوانناسی)، (٢٠١٧). دەرچووی بەشی کۆمەڵناسی، بە کالۆریۆس (٢٠١٣-٢٠١٤)، ماستەر لە کۆمەڵناسی، لە ساڵی (٢٠٢٢).
٩. وشە سەرەکیەکان	زانستی سزا، (سزا- پێناسە، بنەماکان، ئامانجەکان، جۆرەکان)، بەندکراو، چاکسازی، ڕاهێنراو، گرنگی توێژینەوەی زانستی سزا، هۆکارەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا، قۆناغەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا

١٠. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

گرنگی بابەت:-

بابەتی زانستی سزا وەکو سەرەتایەك بۆ پێناسەی ئەم زانستە و بابەتەکانی لە جۆری سزا و بەندیخانە و سیستەمەکانی بۆ تێگەیشتن لە ئامرازەکانی سزادان و نەهێشتنی ڕەفتاری تاوانکاری و مامەڵەکردن لەگەڵ بەندکراوان و **ناسینی ڕێوشوێنە خۆپارێزەییەکانی ڕووبەڕووبونەوەی ڕەفتاری تاوانکاری کە بۆ توێژەری کۆمەڵایەتی یەکێکە لە ئەرکە گرنگەکانی ئایندەیان..**

پەیامی ئەم کۆرسە بریتیە لە تێگەیشتن لە چەمکی زانستی سزاو مێژوو و قۆناغ و هۆکارەکانی پێشکەوتنی ئەم زانستە لەگەڵ ئاشنابوون بە چەمکی سزا و جۆر و ئامانج و بنەمایەکانی لەگە تێگەیشتن لە کەسایەتی بەندکراو و پرۆسەی چاکسازی و راهێنانیان، هەروەها زانینی جۆر و سیستەمی بەندیخانەکان و تێگەیشتن لە سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان وەك ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا و تاقیکردنەوەی دادگایی لەگەڵ زانینی ڕێوشوێنە خۆپارێزەییەکان بە ئامانجی تێگەشتنی قوتابیان لە چۆنییەتی ڕووبەڕووبونەوەی تاوانبار و ڕەفتاری تاوانگارییان و شێوازەکانی چاککردنیان بەپێی ڕێوشوێنە هونەرەییکانی زانستی سزا. دەبێت لە کۆتایی کۆرس قوتابی فێری ئەم زانیاریانەی لای خوارەوە بێت

1. **پێناسەی زانستی سزا و گرنگییەکەی**
2. **سزا و ئامانج و جۆرەکانی.**
3. **ئاشنابوون بە بەندکراو و پرۆسەی چاکسازی و راهێنانیان.**
4. **مێژووی زانستی سزا و قۆناغ و هۆکارەکانی پێشکەوتنی.**
5. **یاساکانی تایبەت بە جێ بەجێکردنی زەوت کردنی ئازادی.**
6. **ناسینی سیستەمەکانی دام ودەزگا سزاییەکانن و مەرجەکانی لە گەڵ دەست نیشانکردنی خراپی و چاکیەکان.**
7. **ناسینی جۆرەکانی دام ودەزگا سزاییەکان و مەرجەکانی لە گەڵ دەست نیشانکردنی خراپی و چاکیەکانی.**
8. **سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان (ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا و تاقیکردنەوەی دادگایی).**
9. **هەڵوێستە خۆپارێزەییەکان.**

١١. ئامانجەکانی کۆرس

ئامانجی بابەت:-

١- ئاشنابوون بە جۆری سزاو بنەما و ئامانجەکانی.

٢- شارەزابوون لە جۆری بەندیخانە و سیستەمەکانی، لەگەل دیارکردنی باشترین جۆرو سیستەم بۆ بەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان.

٣- ئامادەکردنی توێژەری کۆمەلایەتی بۆ کارکردن لە دام ودەزگا چاکسازیەکانی هەرێمی کوردستان لە سەر بنەمای هونەری وزانستی.

٤- ئاشنابووی قوتابیان بە سیستەمە سزاییە جێگرەوەکانی سزای بەندکردن وەك ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزاو تاقیکردنەوەی دادگایی، لەگەل تێگەیشتن لە مەرج و گرنگی و ئامانجەکانی ئەم دوو سیستەمە.

٥- شارەزابوون لەو ڕێو شوێنە خۆپارێزەییانەی کۆمەلگا بەرامبەر دیاردەی تاوان دەیگرێتەبەر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەو نەهێشتنی ڕەفتاری تاوانکاری.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی

- پێویستە قوتابی/ خوێندکار لەکاتی وانە وتنەوەدا لەپۆلدا ئامادە بێت.
- بەشداریکردنی قوتابییان لە وانەکان (چالاکی ڕۆژانە) لە گفتوگۆی نێو هۆلی خوێندن.
- بەشداریکردن لەتاقیکردنەوەکان.
- ئامادەکردنی ڕاپۆرت و سمینار.

١٣. ڕێگەی وانە ووتنەوە

- ✓ لەرێگەی پاوەرپۆینت بابەتەکان ئامادە دەکرێت و بەشێوی سلاید لەرێگەی داتاشۆ پێشکەش بە قوتابیەکان دەکرێت.
- ✓ پیشاندانی وێنەی جۆراوجۆر سەبارەت بە وانەکان لەڕێگەی داتاشۆ.
- ✓ لەکاتی پێویستدا زۆر جار بۆ روونکردنەوەی زیاتر تەختە بۆ نووسین بەکاردێت.
- ✓ گفتوگۆی نێوان مامۆستا و قوتابی...... هتد

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن

- لە جاری یەکەم تاقیکردنەوەیەک لەسەر (١٥) نمرە دەکرێت.
- هەروەها لە جاری دووەم بەهەمان شێوە تاقیکردنەوەیەک لەسەر (١٥) نمرە دەکرێت.
- (١٠) نمرەکەی تر بۆ چالاکییەکانی پۆل و ئامادەبوون و ڕاپۆرت و سمینار و ئامادەنەبوونی قوتابی لە پۆلدا و بەشداریکردنیان لە محازەراتەکان بۆ گفتوگۆ و

پرسیار و تێبینی دەبێت.

- **(٦٠) نمرە بۆ تاقیکردنەوەی کۆتایی کۆرسەکە دەبێت.**

کۆی گشتی دەکاتە (١٠٠) نمرە.

١٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون

ئامادەکردنی قوتابی بۆ کارکردن لە فەرمانگە چاکسازیەکان (گەورەکان، میردمندالان، ئافرەتان) ی هەرێمی کوردستان لەسەر بنەمایەکی زانستی و پسپۆڕی, ئەویش بەئامانجی ئامادەکردنی بەندکراو بۆ گەڕانەوە بۆ نێو کۆمەڵگا بەشێوەیەکی شیاو تەندرەست وەکو هاوڵاتیەکی سوود بەخش بۆ خوی بۆ کۆمەڵگا.

١٦. لیستی سەرچاوە

یەکەم:- سەرچاوە سەرەکیەکان:

أ- سەرچاوەی کوردی:

١- کەوسەر احمد خالند وهیمداد مجید علی ، زانستی سزا، ٢٠٠٥ .

٢- سابیر بەکر بوکانی ، تاوانبار و سزا .

٣-هیوا یاسین محمد رەوشی بەندکراوان لە دامەزراوەکانی چاکسازی و کۆمەلآیەتیدا نامەی ماستەر زانکۆی سلێمانی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتیەکان , ٢٠١٠ .

٤-مەحەمەد مەعروف عەبدوڵلا، زانستی سزا، وەرگێرانی: کاوانی ئەنوەر مەسیفی، ٢٠١٢.

ب- سەرچاوزەی عەرەبی:

١-د. محمد نجيب حسني ، دروس في علم الاجرام وعلم العقاب،مطبعة جامعة ،القاهرة،١٩٨٢.

٢- د. عبود السراج ، علم الأجرام وعلم العقاب،مطبعة ذات السلاسل،الكويت،١٩٨٥ .

٣-د . محمد معروف عبدالله، علم العقاب ، مطبعة الطباعة المركزية، بغداد،١٩٨٩.

٤-علي احمد جعفر ،فلسفة العقاب والتصدي للجريمة، المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر،بيروت، ٢٠٠٦.

٥- زانا احمد بيرداود ،معوقات العمل الأصلاحي في سجون اقليم كردستان العراق، رسالة ماجستير،جامعة صلاح الدين

،كلية الآداب ،قسم علم الاجتماع ،٢٠٠٧.

٦–عبدالجبار عريم، طرق علمية حديثة في اصلاح وتأهيل المجرمين والجانحين، مطبعة المعارف، بغداد، ١٩٧٥.

٧– محمد سيد فهمي، الخدمة الاجتماعية في مجال الجريمة والعقاب، المكتب الجامعي الحديث، الاسكندرية، ٢٠١٢.

٨– هدى حامد قشقوش، أصول علمي الإجرام والعقاب، دار النهضة العربية، القاهرة، ٢٠١٣.

دووەم : سەرچاوە لاوەكیەكان:–

١–محمد شلال العاني والمدرس علي حسن طوالبة ، علم الاجرام والعقاب دار المسيرة، عمان ،١٩٩٨

٢–د. عادل يحيى ، مبادىء علم العقاب ، شركة ناس للطباعة، القاهرة،٢٠٠٥

٣–د. محمد صبحي نجم ، أصول علم الأجرام والعقاب، دار الثقافة، عمان ،٢٠٠٨

٤–شرين عبدالحميد نيية ،السجون في ميزان العدالة والقانون ، منشأة المعارف، الاسكندرية، ٢٠٠٨.

١٧. بابەتەكان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
پێرست (ناوەرۆك)	پ. ی. د. زانـــــا احمـــــد پیرداود م.ی. دانا رحمان خضر وەک: ٣ کـاتژمێر بـۆ هـەر گرووپێـــــــــــــک، ٣گرووپ=٩کاتژمێر ٣ شەممە ٨:٣٠ , ١٠.٣٠ چوارشەممە ٨:٣٠ , ١٠.٣٠ ٥ شەممە ٨:٣٠, ٩:٣٠
بەشی یەكەم: دەستنیشانكردنی چەمكەكان	
یەكەم: زانستی سزا و گرنگییەكەی	
دووەم: سزا (پێناسە، بنەماكانی، ئامانجەكانی، جۆرەكانی)	
سێیەم: بەندیخانە (پێناسە وەكو شوێن و وەك سزا، هۆكارەكانی زیابوونی گرنگی رۆڵی دامودەزگا سزاییەكان)	
چوارەم: بەندكراو (چەند پێناسەیەك)	
پێنجەم: چاكسازی (پێناسە و ئامانجەكانی)	
شەشەم: چەمكی راهێنان (پێناسە، بنەماكانی)	

	بەشی دووەم: کورتەیەك دەربارەی سەرهەڵدان و پێشکەوتنی زانستی سزا
	١- هۆکارەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا (ڕۆڵی کەنیسە، بیرۆکەی دیموکراسی، پێشکەوتن و گۆڕانکاری لە زانستە پەیوەندارەکان بە زانستی سزا)
	٢- قۆناغەکانی پێشکەوتنی زانستی سزا (قۆناغی ماددی، قۆناغی کەسی، قۆناغی ماددی و کەسی)
	٣- یاسایەکانی تایبەت بە جێ بەجێ کردنی سزا
	بەشی سێیەم: دامودەزگا سزاییەکان
	باسی یەکەم: مێژووی سەرهەڵدانی دامودەزگا سزاییەکان
	باسی دووەم: سیستەمەکانی دامودەزگا سزاییەکان:
	١- سیستەمی کۆمەڵی (ناوەڕۆکی، چاکی، خراپی).
	٢- سیستەمی بەتەنهایی: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی).
	٣- سیستەمی تێکەڵاو: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی).
	٤- سیستەمی پلەدار: (ناوەڕۆکی، چاکی، خراپی)
	باسی سێیەم: جۆرەکانی دەزگا سزاییەکان
	١- دەزگا سزاییە داخراوەکان: (ناوەرۆکی، هۆکارەکانی بلاّوبوونەوەی، چاکی، خراپی)
	٢- دەزگا سزاییە کراوەکان: (ناوەرۆکی، مەرجەکانی، چاکی، خراپی)
	٣- دەزگا نیمچە کراوەکان: (ناوەرۆکی، چاکی، خراپی)
	باسی چوارەم: قوتابخانەکانی زانستی سزادان
	بەشی چوارەم

باسی یەکەم: سیستەمە سزاییە جێگرەوەکان:	
١- ڕاگرتنی جێبەجێکردنی سزا.	
٢- تاقیکردنەوەی دادگایی.	
٣- پارۆل	
باسی دووەم: هەڵوێستە خۆپارێزەکان.	
سەرچاوەکان	
١٨. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)	**نیە**

١٩. تاقیکردنەوەکان:

١. دارشتن: سزا چییەو ئامانجەکانی چیین؟

و/ سزا: ئەو سزاییە کە یاسا بە ناوی کۆمەڵگەوە لە پێناو بەرژەوەندی کۆمەڵگا بڕیاری لە سەر دەدات؛ بەرامبەر ئەو کەسانەی کە بەڕاستی تاوانیان کردووە بۆ پاراستنی ئاسایش و ئارامی کۆمەڵگا لە لایە کەوە، چاکسازی و ڕاهێنانی تاوانبار لەلایکی ترەوە.

ئامانجەکانی سزا:

١- داد پەروەری (العدا لە): جێ بەجێکردنی سزا ئامرازێکە بۆ گەرا نەوەی هاو سەنگی بۆ نێو کو مەڵگا و قبولکردنی تاوانبار دوای تەواو بوونی ماوەی سزایەکەی.

٢- بەرپەر چدانەوەی گ شتی : جێ بەجێکردنی سزا ئامرازێ کە بۆ بەرپەر چدانەوەی گ شتی لەرێ گەی چاوترساندنی گشت ئەندامانی کۆمەڵگا، یاخود ئاگادارکردنەوەیان بۆ ئەوەی هەرکەسێك تاوان بکات؛ ئەوا ڕووبەڕووی سزا دەبێتەوە و یاسا لێی نابورێت، لەلایەکی ترەوە سزا هەڕەشەکردنە لەرێگای ئاگادار کردنەوە بۆ ئەوانەی کە دژ بەبەها و پرەنسیپ و ڕێساو داب و نەریتەکانی کۆمەڵگا دەوەستێتەوە.

٣- بەرپەرچدانەوەی تایبەت : جێبەجێکردنی سزا، ئامرازێکە بۆ ڕێگرتنی لەدووبارەکردنەوەی تاوان لەلایەن کەسی ئەنجامدەری تاوان لەرێگای دووبابەت:

أ- خودی سزا (ئامرازیکە بو تەمبێکردنی تاوانبار).

ب- چاکسازی و ڕاهێنان و چارەسەرکردنی ئەو کێشە و گرفتە کۆمەڵایەتیانەی کە تووشی سزای کردووە، ئەویش هەمووی لەرێگەی پرۆگرامەکانەوە دەبێت.

٢. راست وچەوت::

- **لەبەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان سیستەمی تێکەڵاو پەیڕەو دەکرێت.**
- **جۆری بەندیخانەی داخراو و پشت بە سیستەمی متمانەکردن بە بەندکراو مامەلەی نەرمونیان لەگەڵ بەندکراوان دەبەستێت.**

٣. بژاردەی زۆر: **بەندیخانەکانی هەرێمی کوردستان چ جۆرێکیە؟**

(کراوە)، (نیمچە کراوە)، (بەکۆمەڵ)، (داخراو).

٢٠. تێبینی تر

لێرە مامۆستای وانەبێژ دەتوانێت تێبینی وکۆمێنتی خۆی بنوسێت بۆ دەوڵەمەندکردنی پەرتووکەکەی.

٢١. پێداچوونەوەی